
Financiële positie veiligheidsregio's

Inventarisatie bezuinigingen brandweer

570011 - 006

Eindrapport

I Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Vertrekpunten en onderzoeksaanpak.....	5
2.1	Inleiding.....	5
2.2	Reikwijdte en vertrekpunten voor het onderzoek	5
2.3	Onderzoeksaanpak	6
3	Onderzoeksresultaten	12
3.1	Inleiding.....	12
3.2	Historische ontwikkeling lasten en baten brandweer en rampenbestrijding	12
3.3	Totale omvang bezuinigingsbedragen	13
3.4	Looptijd van de bezuinigingsmaatregelen	14
3.5	Aanleiding voor de bezuinigingen	14
3.6	Rubricering naar de aard van de bezuinigingsmaatregelen.....	15
3.7	Rubricering naar typen maatregelen	16
3.8	Samenvattend totaalbeeld	17
	Bijlage	20
A	Steekproefgemeenten	20

1 Inleiding

verzoek

In opdracht van het Ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ) heeft Cebeon onderzoek verricht naar de financiële positie van de veiligheidsregio's, in het bijzonder de inventarisatie van de voornemens voor ombuigingen en bezuinigingen.

achtergrond

De minister van VenJ heeft op het terrein van de brandweer en de veiligheidsregio's, voortkomend uit het Algemeen Overleg in de Tweede Kamer op 26 mei 2011, toegezegd de Tweede Kamer in de loop van 2011 te informeren over de positie van de veiligheidsregio's tegen de achtergrond van ombuigingen en taakstellingen door gemeenten en veiligheidsregio's.

uitgangssituatie

Op 1 oktober 2010 is de Wet veiligheidsregio's in werking getreden. De feitelijke implementatie ervan is bij de regio's (nog) in volle gang. Het lag oorspronkelijk in de bedoeling in deze wet de verplichte regionalisering van de gemeentelijke brandweer bij de veiligheidsregio's op te nemen. Thans ligt door nieuwe ontwikkelingen een wetsvoorstel tot wijziging van de Wet veiligheidsregio's bij de Tweede Kamer. In dit wetsvoorstel wordt (alsnog) het bij de veiligheidsregio's organiseren van de brandweer en het opheffen van de gemeentelijke brandweer verplicht gesteld. Onderzoek naar de financiële consequenties, inclusief de gevolgen voor BTW-compensatie voor de veiligheidsregio's, is in september 2011 afgerond. De wet en het wetsvoorstel behelzen beide ontwikkelingen op vakinhoudelijk, organisatorisch en bestuurlijk vlak. Het veld is daardoor sterk in beweging. Hier bovenop is in dezelfde periode het economisch tij gekeerd en is nu sprake van krimpende overheidsbudgetten, zowel bij het Rijk als bij de gemeenten.

Op 26 mei 2011 vond in de Tweede Kamer een Algemeen Overleg plaats over de brandweer. Hierin heeft de minister toegezegd de Kamer te informeren over de positie van de veiligheidsregio's tegen de achtergrond van minder middelen voor de brandweer. In dat verband is het cruciaal dat de veiligheidsregio's grotendeels bekostigd worden door de deelnemende gemeenten (circa 90%). De regio's zijn verlengd lokaal bestuur. De minister van VenJ heeft beperkte invloed op de financiële positie van de veiligheidsregio's. Hij bekostigt slechts 10% van de brandweer door middel een specifieke uitkering aan de veiligheidsregio's (de Brede Doeluitkering Rampenbestrijding, BDUR).

context en actualiteit

Het gaat in de kern om een inventarisatie en presentatie van de maatregelen naar aanleiding van bezuinigingen, die parallel lopen en interfereren met de twee hiervoor genoemde processen, te weten:

- het (gaan) voldoen aan de eisen in en op grond van de Wet veiligheidsregio's;
- de kwalitatieve ontwikkeling van de brandweer door bundeling van de krachten op vakinhoudelijk, bestuurlijk en organisatorisch vlak bij de veiligheidsregio's.

Die bezuinigingsmaatregelen worden door de gemeenten en regio's genomen als gevolg van deze processen én als gevolg van de krimpende budgetten. Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen, wordt naast de veiligheidsregio's die al geregionaliseerd zijn ook een steekproef van gemeenten in nog niet geregionaliseerde veiligheidsregio's in het onderzoek betrokken.

Het gaat om een grote diversiteit aan ombuigingsmaatregelen en ontwikkelingen die soms louter zijn ingegeven door taakstellingen, maar die óók hun oorsprong vinden in het van kracht worden van de Wet veiligheidsregio's en in de wetswijziging (regionalisering). Die beogen immers al dat de brandweer zich (her)bezint op

(kern)taken, de efficiency vergroot, meer samenwerkt, etc. Het is van belang in deze omstandigheden en veranderingen tot een goed overzicht en een juist inzicht te komen.

Het onderzoek is zodanig ingericht om de juiste informatie met een beperkte inspanning voor de veiligheidsregio's en gemeenten boven tafel te krijgen. Er komen meer en meer signalen dat de werkdruk – ook als gevolg van onderzoeken – te zeer toeneemt.

opzet rapportage

Achtereenvolgens wordt in deze rapportage ingegaan op de volgende onderwerpen:

- vertrekpunten en onderzoeksanpak (hoofdstuk 2);
- uitkomsten inventarisatie (hoofdstuk 3).

2 Vertrekpunten en onderzoeksaanpak

2.1 Inleiding

Ter toelichting op het onderzoek en gehanteerde werkwijze wordt in dit hoofdstuk achtereenvolgens ingegaan op de volgende onderwerpen:

- de reikwijdte en belangrijkste vertrekpunten (paragraaf 2.2);
- een toelichting op de onderzoeksaanpak (paragraaf 2.3).

2.2 Reikwijdte en vertrekpunten voor het onderzoek

In deze paragraaf wordt een nadere toelichting gegeven op de reikwijdte van het onderzoek en een aantal vertrekpunten daarbij. Het gaat daarbij om de volgende elementen:

- het onderzoek is er op gericht om op basis van inventariserend feitenonderzoek te komen tot een integraal beeld van de landelijke voornemens voor bezuinigings- of ombuigingsmaatregelen. In het vervolg van deze rapportage wordt het begrip ‘bezuinigingen’ gehanteerd;
- de veiligheidsregio’s en gemeenten dienen zo min mogelijk te worden belast met aanvullende informatieverzoeken voor dit onderzoek;
- het gaat om onderzoek bij alle geregionaliseerde veiligheidsregio’s en een representatieve steekproef van gemeenten en regio’s uit (nog) niet-geregionaliseerde veiligheidsregio’s;
- er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de uitkomsten van eerder/lopend relevant onderzoek, dat door Cebeon is verricht waaronder de rapportage Financiële- en BTW-compensatie gevolgen regionalisering brandweer (Kamerstukken II 2011/12, 29 517, nr. 52) en onderzoek in het kader van het onderhoud van het gemeentefonds;
- het gaat alleen om het inventariseren, rubriceren, interpreteren en duiden van informatie vanuit het veld. Het gaat niet om zelfstandig onderzoek waarmee (kwalitatieve of in globale termen beschreven) voorgenomen bezuinigingsmaatregelen van regio’s moeten worden vertaald in financiële termen of naar kwaliteitsscores. Dit betekent dat geïnventariseerde maatregelen zelf door de regio’s moet zijn/worden gekwantificeerd in financiële termen, dan wel geëvalueerd in termen van kwaliteitsniveaus;
- uitputtend onderzoek met exacte uitkomsten is niet realistisch. Óók omdat de minister van VenJ niet over het geheel gaat. Een zo volledig mogelijk beeld met reële indicaties is wat beoogd wordt¹;
- naast betrokkenheid van de opdrachtgever kan ook contact worden gelegd met het Veiligheidsberaad (VB), o.a. om de medewerking van de afzonderlijke veiligheidsregio’s aan dit onderzoek te bevorderen;
- er wordt uitgegaan van de bestaande indeling in (veiligheids-)regio’s (25);
- het gaat om een inventarisatie/rubricering van de bezuinigingsmaatregelen ten opzichte van het basisjaar 2011. In deze rapportage wordt eerst een overzicht gegeven van de historische uitgavenontwikkeling tot en met 2011. Vanuit de toezegging van de minister om de Tweede Kamer te informeren over de financiële positie van de veiligheidsregio’s, is ervoor gekozen om het jaar 2011 als basisjaar te nemen en de aan-

1. In het kader van dit onderzoek gaat het om het zo helder mogelijk in kaart brengen van de omvang van de belangrijkste ombuigings-/bezuinigingsmaatregelen. De ervaring leert dat een beperkt aantal maatregelen al snel het grootste deel (80% à 90%) van de relevante financiële effecten bepaalt. Kleinere effecten worden wel zoveel mogelijk meegenomen, maar meer per saldo als groep.

gegane taakstellingen en bezuinigingen te relateren aan de omvang van exploitatiebudgetten in 2011 (tegen prijspeil 2011)².

2.3 Onderzoeksaanpak

2.3.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt een nadere toelichting gegeven op de gevolgde onderzoeksaanpak. In dit kader wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- de samenstelling van de steekproef (paragraaf 2.3.2);
- de onderzoeksstappen met betrekking tot de inventarisatie (paragraaf 2.3.3).

2.3.2 Steekproef

geregionaliseerde veiligheidsregio's

Per 01-01-2011 is bij 11 veiligheidsregio's de basisbrandweezorg volledig geregionaliseerd. Al deze geregionaliseerde regio's zijn dit onderzoek benaderd.

niet-geregionaliseerde veiligheidsregio's

Aanvullend zijn ook 5 veiligheidsregio's benaderd die niet zijn geregionaliseerd, maar wel het besluit hebben genomen tot regionalisering. Bij deze regio's is met name de omvang van de bezuinigingen op wettelijke regionale taken in kaart gebracht en niet de omvang van bezuinigingen op toekomstig te regionaliseren lokale taken.

gemeenten uit (nog) niet (volledig) geregionaliseerde regio's

Teneinde ook de bezuinigingen op lokaal niveau in niet geregionaliseerde regio's in het onderzoek te betrekken is er aanvullend een steekproef getrokken van 32 gemeenten uit alle 14 niet-geregionaliseerde regio's (minimaal twee per regio), rekening houdend met inwonertal en bebouwingsdichtheid. In Bijlage A is dit weergegeven.

Bij elkaar genomen is hiermee de brandweezorg ten behoeve van bijna 62%³ van de inwoners van Nederland in het onderzoek betrokken.

2.3.3 Onderzoeksstappen

In het onderzoek zijn de volgende stappen onderscheiden:

- stap 1: opvragen bestaande documentatie over bezuinigingen bij veiligheidsregio's en gemeenten;
- stap 2: bestaande stukken toetsen aan relevante uitgangspunten/begrippenkader;

-
2. Taakstellingen die betrekking hebben op de begrotingen 2011 blijven daarmee buiten beschouwing. Deze worden reeds impliciet meegenomen in het geschetste beeld in de historische ontwikkelingen tot en met 2011.
 3. Circa 10,3 miljoen inwoners.

- stap 3: in kaart brengen van de omvang van de bezuinigingsbedragen en extrapolatie naar landelijke totalen;
- stap 4: rubricering relevante bedragen naar aanleiding/achtergrond;
- stap 5: rubricering bezuinigingen naar de aard: efficiency en kwaliteit;
- stap 6: in kaart brengen belangrijkste onderscheiden typen maatregelen van bezuinigingen /taakstellingen;
- stap 7: in kaart brengen looptijd bezuinigingen/taakstellingen.

Per stap wordt het onderzoeksproces in het onderstaande nader toegelicht.

2.3.4 Stap 1: opvragen bestaande documentatie over bezuinigingen

Bij de geselecteerde veiligheidsregio's en gemeenten is een centrale contactpersoon benaderd waarbij de relevante documentatie is opgevraagd met betrekking tot de meest recente stand van zaken (september/oktober 2011) ten aanzien van bezuinigingen. Het gaat om de volgende relevante stukken:

- besluiten van het Algemeen Bestuur van de veiligheidsregio en gemeenten in officiële stukken (agenda-stukken en verslagen) van de bestuursvergaderingen in 2010 en 2011 over het onderwerp bezuinigingen, taakstellingen, beleidsombuigingen en dergelijke (in de periode 2011-2015);
- begroting 2011 en 2012 (indien nog niet definitief vastgesteld, dan voorlopige versie) en jaarverslag 2010 waarin deze besluiten zijn verwerkt;
- overige relevante documenten.⁴

De veiligheidsregio's en gemeenten hebben bereidwillig meegewerkt aan het onderzoek.

De benaderde veiligheidsregio's (16) hebben allemaal de gevraagde informatie geleverd.

Voor de steekproefgemeenten is ook in bijna alle gevallen de benodigde informatie verkregen (30).

2.3.5 Stap 2: bestaande documentatie toetsen aan relevante uitgangspunten en begrippenkader

Vervolgens is de bestaande documentatie geanalyseerd⁵ en zijn aanvullende vragen gesteld. Hierbij zijn de volgende aspecten met name relevant:

- in hoeverre heeft de veiligheidsregio cq. gemeente de bezuinigingen al uitgewerkt? Hierbij zijn grofweg drie groepen te onderscheiden:
 - er is wel een taakstelling opgelegd, maar nadere besluitvorming over de invulling naar maatregelen van de taakstelling is nog niet genomen;
 - een deel van de opgelegde taakstelling is ingevuld naar maatregelen;
 - de volledige taakstelling is ingevuld naar maatregelen.

Bezuinigingsmaatregelen worden veelal voorafgegaan door een taakstelling. Noodzakelijkerwijs hoeft dit niet om hetzelfde bedrag te gaan. Dit kan bijvoorbeeld samenhangen met het gegeven dat bepaalde bezuinigingen een onzeker karakter hebben of met een situatie waarin een taakstelling aanvullend is opgelegd op interne ontwikkelingen. In beginsel wordt uitgegaan van het bedrag aan bezuinigingen, tenzij de taakstelling nog niet volledig is ingevuld. Leidend is de besluitvorming over het volledig te realiseren bedrag;

4. Hierbij gaat het vooral om uitgewerkte plannen en analyses van (voorgestelde) bezuinigingsmaatregelen om taakstellingen te realiseren.

5. Meestal is hiervoor als belangrijkste basis de begroting 2012 genomen. Waar die begroting nog niet is vastgesteld, is als basis uitgegaan van de concept-begroting, tenzij ook deze nog niet gereed was.

- het gaat daarbij in dit onderzoek om alle structurele bezuinigingen, zowel ten aanzien van wettelijke regionale taken, als ten aanzien van de basisbrandweezorg⁶;
- als onderdeel van bezuinigingen kunnen veiligheidsregio's/gemeenten ook compenserende maatregelen nemen, om bijvoorbeeld het prestatie- c.q. kwaliteitsniveau op peil te houden (om de bezuiniging op het ene vlak te kunnen behalen, moet op het andere vlak slim worden geïntensiveerd)⁷. Er wordt dan uitgegaan van het per saldo netto bezuinigingsbedrag;
- het kan zowel gaan om maatregelen die er toe leiden dat er vanaf het basispeiljaar minder wordt uitgegeven dan bij ongewijzigd beleid of waardoor het uitgavenniveau in absolute zin (in euro's) afneemt (bij ongewijzigd beleid).⁸

2.3.6 Stap 3: in kaart brengen van de omvang van de bezuinigingsbedragen

In deze stap is de omvang van de bezuinigingsbedragen in kaart gebracht.

In dit verband is er nadere aandacht nodig voor de volgende aspecten:

- het basisjaar waar van wordt uitgegaan;
- de relevante financiële stromen;
- correctie voor dubbeltellingen;
- extrapolatie bedragen naar landelijk niveau.

basisjaar

De financiële positie van de veiligheidsregio's is afgezet tegen de huidige situatie. Daarom is ervoor gekozen om het jaar 2011 als basisjaar te nemen en de aangegane taakstellingen en bezuinigingen te relateren aan de omvang van exploitatiebudgetten in 2011 (tegen prijspeil 2011)⁹.

relevante financiële stromen

Bezuinigingen van veiligheidsregio's kunnen zijn ingegeven door taakstellingen die betrekking hebben op (combinaties van) de volgende financiële grootheden:

- inwonerbijdragen van gemeenten (enerzijds voor wettelijke regionale taken en anderzijds voor lokale basisbrandweezorg);
- eigen inkomsten (leges vergunningen, OMS, opleidingen);
- BDUR;
- het totale exploitatiebudget van de veiligheidsregio's.

Gemeenten hebben gerelateerd aan het beleidsterrein de beschikking over het budget in het gemeentefonds voor brandweer- en rampenbestrijding en bepaalde eigen inkomsten.

De financieringsstromen kunnen worden opgevat als communicerende vaten. Een taakstelling op de inwonerbijdrage kan (mede) worden gerealiseerd door een positieve maatregel op eigen inkomsten. Om een volledig beeld te kunnen maken van de bezuinigingen worden taakstellingen daarom op het totale exploitatiebudget in kaart gebracht.

6. Met name bij nog niet geregionaliseerde regio's is speciaal gelet op het onderscheid hiertussen, om dubbeltellingen/ruis tussen de informatie vanuit de regio's en vanuit de gemeenten te voorkomen.

7. Bijvoorbeeld een snellere afhandeling van meldingen compenseert een iets langere uitrijtijd.

8. Tussen individuele regio's/gemeenten worden verschillende meerjarenperspectieven gehanteerd: in bepaalde gevallen zijn er wel meerjarige doorberekeningen van ongewijzigd beleid, in andere is er alleen een vergelijking met het lastenniveau in het basisjaar.

9. Taakstellingen die betrekking hebben op de begrotingen 2011 blijven daarmee buiten beschouwing. Deze worden reeds impliciet meegenomen in het geschetste beeld in de historische ontwikkelingen tot en met 2011 (zie overzicht in hoofdstuk 3).

In stap 3 wordt het relevante totaalbedrag aan bezuinigingen voor veiligheidsregio's/gemeenten afgezet tegen het totale feitelijke inkomstenniveau in 2011 op grond van de uitkering uit het gemeentefonds (gemeenten)¹⁰ en de inkomsten uit de BDUR (regio's) (zie hiervoor hoofdstuk 3).

dubbeltelling

Het exploitatiesaldo van de veiligheidsregio's wordt door de inliggende gemeenten bekostigd. Dat betekent dat een taakstelling bij de veiligheidsregio's invloed kan hebben op de hoogte van de gemeentelijke bijdrage, die daarmee ook in de documentatie bij de gemeenten wordt opgenomen als bezuiniging. Om dubbeltellingen te voorkomen is hiervoor gecorrigeerd.

extrapolatie bedragen naar landelijk niveau

De uitkomsten van het onderzoek bij de steekproefregio's en -gemeenten zijn vertaald naar een totaalbeeld voor heel Nederland:

- voor een belangrijk deel (ruim de helft van het inwonertal van Nederland) betreft het een integrale meting, die niet opgehoogd hoeft te worden. Dit betreft het deel van de geregionaliseerde regio's;
- voor het overige deel zijn de uitkomsten van de representatieve steekproef (niet geregionaliseerde regio's en gemeenten) naar landelijke totalen opgehoogd via de geïnventariseerde bedragen per inwoner (gecorrigeerd voor dubbeltellingen, rekening houdend met het onderscheid in wettelijke regionale taken en lokale basisbrandweerzorg).

2.3.7 Stap 4: rubricering relevante bezuinigingen naar aanleiding/achtergrond

In deze stap is nagegaan wat de aanleiding/achtergrond van de bezuinigingen is geweest. Daartoe is in kaart gebracht in hoeverre het structurele netto bezuinigingsbedrag ten opzichte van het jaar 2011 het gevolg is van de twee volgende typen aanleidingen¹¹:

- A. Als gevolg van de economische recessie en de verwachting dat de omvang van het gemeentefonds en/of de BDUR afneemt;
- B. Als gevolg van overige achtergronden van (voortschrijdende) kostenstijgingen die aanleiding geven tot bezuinigingsmaatregelen. Deze kunnen samenhangen met (afspraken rond) regionaliseringsprocessen of met kwaliteitsimpulsen als gevolg van de inwerkingtreding van de Wvr, dan wel met meer ad hoc/lokale problemen vanuit bijzondere/incidentele elementen die in een individuele regio kunnen voorkomen.

Van het totale bezuinigingsbedrag is in het onderzoek geïndiceerd welk deel samenhangt met de economische recessie c.q. afnemende/tegenvallende inkomstenstromen uit gemeentefonds/BDUR.

2.3.8 Stap 5: rubricering bezuinigingen naar de aard: efficiency en kwaliteit

algemeen

Voor het totale bedrag aan bezuinigingen is een rubricering aangebracht in enerzijds bezuinigingen die (direct) gericht zijn op het verhogen van de efficiency en anderzijds bezuinigingsmaatregelen die per saldo (ook) op de kwaliteit van de dienstverlening betrekking hebben. De duiding van de maatregelen worden

10. Het gaat daarbij om de totale inkomsten op grond van het ijkpunt gemeentefonds (inclusief normatieve eigen inkomsten uit OZB en Overige Eigen Middelen).

11. De duiding is gebaseerd op de informatie van de regio's/gemeenten zelf.

gebaseerd op de schriftelijke basisstukken. Daarbij wordt de duiding van elke individuele regio gevolgd ten aanzien van het per saldo effect op het kwaliteitsniveau¹². Overigens is deze duiding niet in alle gevallen mogelijk, vooral niet wanneer het te bezuinigen bedrag nog onvoldoende is uitgewerkt in (typen) maatregelen.

onderscheid effecten efficiencymaatregelen en maatregelen met kwaliteitseffecten

Bij de nadere rubricering van maatregelen wordt er naar gestreefd om deze als volgt te duiden:

- bezuinigingen (direct) gericht op efficiency: bezuinigingen die geen (expliciete) invloed hebben op het kwaliteitsniveau van de primaire processen ;
- kwaliteitsgerelateerde bezuinigingen. Hierbij komen we twee typen maatregelen tegen:
 - bezuinigingen die een bepaalde (meestal marginale) invloed hebben op het kwaliteitsniveau, maar waarbij dit niveau niet onder een minimum komt;
 - bezuinigingen die (grotere) invloed hebben op het kwaliteitsniveau, maar waarbij compenserende maatregelen noodzakelijk worden geacht om per saldo niet onder een minimumniveau te komen.

2.3.9 Stap 6: in kaart brengen belangrijkste onderscheiden typen maatregelen van bezuinigingen /taakstellingen

De aangetroffen bezuinigingsmaatregelen zijn per veiligheidsregio/gemeente in kaart gebracht. Aangezien veiligheidsregio's/gemeenten vaak een pakket van maatregelen vaststellen op basis van de volledige taakstelling, waarbij meerdere achtergronden relevant kunnen zijn (zie stap 4), zijn hier alle maatregelen in kaart gebracht ongeacht de aanleiding (het betreft dus niet alleen de maatregelen die zijn ingegeven door de gevolgen van de economische recessie). Er is in de praktijk een grote variatie in de wijze waarop regio's en gemeenten hun diverse maatregelen formuleren, toelichten en duiden. Soms is er sprake van zeer gedetailleerde uitwerkingen, soms erg globaal. In een aantal gevallen is er nog geen bruikbare nadere uitwerking van maatregelen die zich leent voor een nadere rubricering naar onderdelen, omdat deze nog door de regio of gemeente zelf nader moet worden ingevuld/uitgewerkt.

Om toch een nader inzicht te kunnen geven in de typen maatregelen, is gezocht naar een indeling waarin langs de weg van de 'kleinste gemene deler' zoveel mogelijk de diverse bezuinigingsmaatregelen zijn gerubriceerd naar de volgende thema's:

overhead, leiding en brede efficiencymaatregelen

Het betreft hier met name maatregelen in de sfeer van ondersteunende processen (PIOHACH) en leiding. Belangrijke voorbeelden zijn: bezuinigingen op inkoop/aanbesteding, ICT-infrastructuur, formatie op ondersteunende processen, directie, verminderen van boven-formatief personeel.

efficiency meldkamer, ghor en multi

Het betreft met name maatregelen met betrekking op (voormalig) wettelijke regionale taken, zoals kostenbesparingen door samenwerking en schaalvergroting en opleiden, training en oefening (OTO). Bij (niet-geregionaliseerde) gemeenten is de verlaging van de bijdrage aan de veiligheidsregio hier verantwoord.

12. Daarbij kunnen regio's verschillende aspecten meewegen in hun oordeel ten aanzien van de effecten op de 'eindkwaliteit'. Een lagere dekkingsgraad hoeft niet te betekenen dat het aantal slachtoffers cq. het schadebedrag hoger uitvalt als daar bijvoorbeeld extra investeringen in 'brandveilig leven' tegenover staan.

specialistische taken

Maatregelen met betrekking tot specialistische taken, zoals duikteams, ongevallen gevaarlijke stoffen/meetploegen, waterongevallen en natuurbrandbestrijding.

kazernes

Kostenbesparingen als gevolg van wijzigingen in de bezetting van kazernes¹³, het opheffen of samenvoegen van kazernes (beroeps/vrijwilligers). Afhankelijk van de aard van de maatregel kan het hierbij gaan om huisvestingskosten, personele kosten en materiële kosten.

materieel en voertuigbezetting

Maatregelen met betrekking tot de inzet en vervanging van materieel. Het kan hierbij gaan om maatregelen in relatie tot flexibele voertuigbezetting, het reduceren van het aantal voertuigen (aan de hand van een spreidingsplan), het optimaliseren van het onderhoud of het aanhouden van langere afschrijvings-/onderhoudstermijnen.

personele lasten

Maatregelen met betrekking tot de inzet van personeel. Het kan hierbij gaan om beperkingen van de hoogte van de vergoedingen (vrijwilligers, piketten, lagere inschaling), het terugbrengen van het aantal vrijwilligers, meer algemene beperkingen van de formatiekosten (zowel repressief als niet-repressief), een andere wijze van alarmeren en kostenbesparingen in de sfeer van opleiden en oefenen.

eigen inkomsten

Maatregelen met betrekking tot het verhogen van eigen inkomsten, zoals inzet bij buurregio's/-gemeenten in rekening brengen, verhogen leges en OMS-tarieven.

overig

Overige maatregelen zoals het opzeggen van abonnementen, optimalisering van de planvorming, bluswater anders organiseren, maatregelen in de sfeer van controle/handhaving of preventie.

nog niet bekend

Het betreft hier taakstellingen die nog nader moeten worden uitgewerkt.

2.3.10 Stap 7: in kaart brengen looptijd bezuinigingen/taakstellingen

Tot slot is relevant over welke periode de bezuinigingen hun beslag moeten krijgen.

Daartoe is in beeld gebracht wat de (door-)looptijd is van de bezuinigingsmaatregelen vanaf het basisjaar waaraan de bezuinigingen worden gerelateerd, namelijk 2011. De looptijd van de bezuinigingen/taakstellingen is zoveel mogelijk per jaar in beeld gebracht in de periode 2012 tot en met 2015. Een eventueel restant heeft betrekking op de periode daarna.

13. Bijvoorbeeld 12-uurs dienst in plaats van 24-uurs dienst).

3 Onderzoeksresultaten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste onderzoeksresultaten gepresenteerd.

In dit verband wordt achtereenvolgens ingegaan op de volgende onderwerpen:

- historische ontwikkeling lasten en baten brandweer en rampenbestrijding (paragraaf 3.2);
- de totale omvang van de geïnventariseerde bezuinigingen (paragraaf 3.3);
- de beoogde looptijd van de bezuinigingsmaatregelen (paragraaf 3.4);
- de aanleiding voor de bezuinigingen (paragraaf 3.5);
- een nadere rubricering naar de aard van de bezuinigingsmaatregelen (paragraaf 3.6);
- een nadere rubricering van typen bezuinigingsmaatregelen (paragraaf 3.7).
- een samenvattend totaalbeeld (paragraaf 3.8).

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen hebben steeds betrekking op het niveau voor heel Nederland. In paragraaf 3.8 is een overzichtstabel opgenomen, waarin naast de absolute omvang van de bedragen in euro's, ook bedragen in euro's per inwoner zijn opgenomen.

3.2 Historische ontwikkeling lasten en baten brandweer en rampenbestrijding

algemeen

Voorafgaand aan het presenteren van de aard en omvang van de bezuinigingen voor de komende jaren, kan een overzicht worden gepresenteerd van de ontwikkelingen ten aanzien van de netto lasten op het terrein van de brandweer- en rampenbestrijding en de twee belangrijkste financieringsbronnen, het gemeentefonds en de BDUR in de achterliggende periode.

overzichtstabel ontwikkelingen 1997-2011

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van de feitelijke netto lasten van gemeenten, het ijkpunt in het gemeentefonds¹⁴ voor brandweer en rampenbestrijding, de BDUR en de nominale ontwikkeling in kaart gebracht vanaf 1997 (inclusief taakgerelateerde mutaties) tot en met 2011.

14. Dit is inclusief de normatieve omvang van de eigen inkomsten van gemeenten uit OZB en Overige eigen middelen (OEM).

Tabel 1. Macro-overzicht van Brede Doeluitkering Rampenbestrijding (BDUR), ijkpunt in het gemeentefonds voor brandweer & rampenbestrijding, netto lasten voor brandweer van gemeenten (in mln. euro's en index) en de nominale ontwikkeling (basis is 1997) voor 1997-2011

jaar	BDUR		ijkpunt gemeentefonds		netto lasten gemeenten		nominale ontwikkeling†
	bedrag	index	bedrag	index	bedrag	index	
1997	13,1	100	421,1	100	421,1	100	100
1999	25,3	193	- *	- *	471,5	112	106
2001	43,1	329	528,0	125	552,0	131	116
2003	61,3	468	626,4	149	711,6	169	125
2005	63,0	481	627,8	149	821,4	195	129
2007	63,4	484	840,7	200	913,0	217	133
2008	66,7	509	927,1	220	1.006,0	239	137
2009	77,9	595	1041,1	247	1.092,0	259	137
2010	105,3	804	1057,1	251	1.128,1	268	138
2011	132,0	1008	1071,9	255	1.132,3	269	140

* Het ijkpunt is gebaseerd op onderzoeksgegevens die betrekking hebben op het jaar 1997. Daarna is het ijkpunt pas in het gemeentefonds ondergebracht/ingevoerd per 2001. Derhalve ontbreken scores voor de tussenliggende jaren.

† Op basis van de meest recente inzichten in de gemeentefondscirculaires.

Uit deze tabel blijkt dat:

- de omvang van de inkomsten uit de BDUR sinds 1997 is toegenomen van circa 13 miljoen euro in 1997 tot circa 132 miljoen euro in 2011 (factor 10). Vanaf 2012 neemt de BDUR overigens af¹⁵;
- de totale omvang van het ijkpunt brandweer en rampenbestrijding in het gemeentefonds sinds 1997 substantieel is toegenomen, namelijk van 421 miljoen euro in 1997 tot 1072 miljoen euro in 2011¹⁶ (factor 2,6);
- de totale omvang van de netto lasten van gemeenten sinds 1997 is toegenomen van 421 miljoen euro in 1997 tot circa 1132 miljoen euro in 2011 (factor 2,7);
- er in de periode 1997 tot en met 2011 er sprake is geweest van een nominale ontwikkeling (prijsspeilstijging) van 100 tot 140 (factor 1,4).

De historische ontwikkelingen geven derhalve aan dat er in de afgelopen periode bij gemeenten en veiligheidsregio's sprake is geweest van een substantiële toename in de beschikbaarheid en inzet van middelen ten behoeve van het taakgebied brandweer- en rampenbestrijding.

3.3 Totale omvang bezuinigingsbedragen

De totale omvang van de structurele bezuinigingen die ten opzichte van het basisjaar 2011 waartoe door veiligheidsregio's en gemeenten is besloten, is af te lezen uit onderstaande tabel¹⁷.

15. Op basis van het huidige inzicht is een verdere daling voorzien (tegen huidig prijspeil) als gevolg van een nadere taakstelling van 1,5% in 2012 tot 6% in 2015.

16. Stand junicirculaire gemeentefonds 2010.

17. Voor een nadere toelichting zie paragraaf 2.3.6.

Tabel 2. Totaal structureel netto bezuinigingsbedrag bij veiligheidsregio's en gemeenten (in mln. euro's)

<i>veiligheidsregio's en gemeenten</i>	<i>totaal</i>
TOTAAL	66,1
<i>Totaalbedrag Gemeentefonds + BDUR (2011)</i>	1.203,9
<i>Percentage bezuinigingsbedrag</i>	5,5%

toelichting

Uit deze tabel blijkt dat de totale omvang van de bezuinigingsbedragen 66,1 miljoen euro is. Dat is circa 5,5% ten opzichte van het totale bedrag (ruim 1,2 miljard euro) dat er vanuit het gemeentefonds en de BDUR in 2011 beschikbaar was voor de uitvoering van deze taken¹⁸.

3.4 Looptijd van de bezuinigingsmaatregelen

In onderstaande tabel is de looptijd van de implementatie van de bezuinigingsmaatregelen cumulatief weergegeven.

Tabel 3. Looptijd implementatie totaal bezuinigingsmaatregelen in mln. euro's en in procenten (cumulatief)

<i>totaal bezuinigingsbedrag</i>	<i>jaarbedrag</i>	<i>cumulatief vanaf 2012</i>	<i>idem in % van totale omvang bezuinigingen</i>
<i>2012</i>	32,3	32,3	49%
<i>2013</i>	15,1	47,3	72%
<i>2014</i>	12,4	59,8	90%
<i>2015</i>	4,5	64,2	97%
<i>> 2015</i>	1,9	66,1	100%
<i>totaal</i>	66,1	66,1	100%

toelichting

Uit bovenstaande tabel blijkt dat:

- het overgrote deel van de bezuinigingsmaatregelen heeft betrekking op de periode tot en met 2015, waarbij de nadruk ligt op het jaar 2012;
- een zeer beperkt deel van de bezuinigingen betreft de periode na 2015.

3.5 Aanleiding voor de bezuinigingen

In onderstaande tabel is aangegeven welk deel van het totale bezuinigingsbedrag is voortgevloeid uit de verslechterde economische situatie ('recessie') en welk deel betrekking heeft op andere aanleidingen/achtergronden¹⁹.

18. Overigens kan worden opgemerkt dat dit percentage nagenoeg gelijk is voor wel en niet geregionaliseerde regio's (respectievelijk 5,6% en 5,3%).

19. Voor een nadere toelichting zie paragraaf 2.3.7.

Tabel 4. Totaal structureel netto bezuinigingsbedrag naar aanleiding bezuiniging bij veiligheidsregio's en gemeenten (in mln. euro's)

<i>aanleiding bezuiniging</i>	<i>totaal</i>	<i>procentueel</i>
<i>gevolgen economische recessie</i>	47,1	71%
<i>overig</i>	19,0	29%
TOTAAL	66,1	100%

toelichting

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het overgrote deel van het bezuinigen (71%) zijn oorsprong vindt in de verslechterde economische omstandigheden en de daarmee samenhangende verwachtingen omtrent een lagere omvang van uitkeringen uit het gemeentefonds en/of BDUR. Daarnaast spelen andere oorzaken een rol (29%), zoals (afspraken rond) regionaliseringsprocessen of (het terugdringen c.q. ombuigen van) voortschrijdende kostenstijgingen in relatie tot kwaliteitsimpulsen als gevolg van de inwerkingtreding van de Wvr of van meer ad hoc/lokale problemen vanuit bijzondere/incidentele elementen die in een individuele regio kunnen voorkomen.

3.6 Rubricering naar de aard van de bezuinigingsmaatregelen

efficiency en kwaliteit

Er is sprake van een breed scala aan bezuinigingsmaatregelen bij veiligheidsregio's en gemeenten. Daarbij kan er een rubricering worden aangebracht in bezuinigingen die (direct) betrekking hebben op het verhogen van de efficiency ten opzichte van maatregelen die ook betrekking hebben op de kwaliteit van de dienstverlening²⁰.

Tabel 5. Totaal structureel netto bezuinigingsbedrag naar aard bezuiniging bij veiligheidsregio's en gemeenten (in mln. euro's)

<i>aard bezuinigingsmaatregelen</i>	<i>totaal</i>	<i>procentueel</i>
<i>verhoging efficiency</i>	45,7	69%
<i>kwaliteitsniveau</i>	7,1	11%
<i>nog niet bekend</i>	13,2	20%
TOTAAL	66,1	100%

toelichting

Bij de rubricering naar de aard van de bezuinigingen worden drie typen onderscheiden:

- voor een deel van de bezuinigingen geldt dat deze nog door regio's/gemeenten nader dienen te worden uitgewerkt naar concrete maatregelen (circa 20%). Voor deze bezuinigingen is derhalve nog niet bekend wat de aard van de maatregelen zal zijn;
- daarnaast worden hoofdzakelijk bezuinigingsmaatregelen getroffen die (direct) zijn gericht op het verhogen van de efficiency (69%). Per saldo worden maatregelen die leiden tot een slechtere/onvoldoende kwaliteit zoveel mogelijk vermeden;

20. Voor een nadere toelichting zie paragraaf 2.3.8.

- in beperkte mate worden maatregelen aangetroffen die ook de kwaliteit van de dienstverlening op onderdelen raken (11%). Deze maatregelen zijn in eerste aanleg eveneens gericht op verhoging van de efficiency, maar kunnen daarbij ook het kwaliteits-/prestatieniveau beïnvloeden. Overigens vindt het afwegingsproces bij regio's/gemeenten steeds zodanig plaats, dat het kwaliteitsniveau niet onder een aanvaardbaar zorgniveau van de brandweer zakt. Het gaat veelal om maatregelen die slechts een marginaal effect hebben op het kwaliteitsniveau (bijvoorbeeld het schrappen van posten die nauwelijks bijdragen aan de dekkingsgraad/opkomsttijden). In een beperkt aantal gevallen, waar de kwaliteit wel teveel negatief zou worden beïnvloed door de bezuinigingen op het ene vlak, worden compenserende maatregelen op ander vlak getroffen (bijvoorbeeld door extra investeringen in preventie ofwel 'brandveilig leven')²¹.

3.7 Rubricering naar typen maatregelen

In de inventarisatie zijn veel verschillende bezuinigingsmaatregelen aangetroffen, waarbij regio's/gemeenten deze maatregelen ook op uiteenlopende wijze presenteren. Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de maatregelen zijn deze ingedeeld in een aantal rubrieken²². In onderstaande tabel zijn deze verschillende typen bezuinigingsmaatregelen weergegeven.

Tabel 6. Totaal structureel netto bezuinigingsbedrag naar bezuinigingsmaatregelen ten opzichte van 2011 in mln. euro's

<i>bezuinigingsmaatregelen</i>	<i>totaal</i>
<i>overhead, leiding en brede efficiencymaatregelen</i>	13,1
<i>efficiency meldkamer, ghor en multi</i>	2,2
<i>specialistische taken</i>	3,3
<i>(bezetting) kazernes</i>	7,4
<i>materieel en voertuigbezetting</i>	8,8
<i>personele lasten</i>	11,8
<i>verhogen eigen inkomsten</i>	1,0
<i>overig</i>	0,8
<i>nog niet bekend</i>	17,7
TOTAAL	66,1
<i>als gevolg van afrondingen kan het totaal afwijken van de som der delen</i>	

toelichting

Uit de tabel blijkt dat:

- circa 13,1 miljoen euro heeft betrekking op maatregelen in de sfeer van overhead, leiding en brede efficiencymaatregelen. Het betreft hierbij met name maatregelen in de sfeer van ondersteunende processen (PIOFACH) en leiding. Belangrijke voorbeelden zijn: bezuinigingen op inkoop/aanbesteding, ICT-infrastructuur, formatie op ondersteunende processen, directie, verminderen van boven-formatief personeel;

21. Andere voorbeelden zijn het sneller afhandelen van meldingen ter compensatie van een iets langere uitrijtijd of het inzetten van een snel interventievoertuig met 'springbemanning' bij wijzigingen in de sfeer van (de bezetting van) kazernes.
22. Voor een nadere toelichting zie paragraaf 2.3.9.

- circa 2,2 miljoen euro heeft betrekking op een verhoging van de efficiency in de sfeer van meldkamer, ghor en multi-taken. Het betreft hierbij met name maatregelen met betrekking tot wettelijke regionale taken, zoals kostenbesparingen door samenwerking en schaalvergroting en opleiden, training en oefening (OTO). Bij (niet-geregionaliseerde) gemeenten is de verlaging van de bijdrage aan de veiligheidsregio hier verantwoord;
- circa 3,3 miljoen euro heeft betrekking op specialistische taken. Het betreft daarbij maatregelen met betrekking tot specialistische taken, zoals duikteams, ongevallen gevaarlijke stoffen/meetploegen, water-ongevallen en natuurbrandbestrijding;
- circa 7,4 miljoen euro heeft betrekking op maatregelen gerelateerd aan kazernes. Het betreft hierbij kostenbesparingen als gevolg van wijzigingen in de bezetting van kazernes²³ en het opheffen of samenvoegen van kazernes (beroeps/vrijwilligers). Afhankelijk van de aard van de maatregel kan het hierbij gaan om huisvestingskosten, personele kosten en materiële kosten;
- circa 8,8 miljoen euro heeft betrekking op maatregelen gerelateerd aan materieel en voertuigbezetting. Het betreft hierbij maatregelen met betrekking tot de inzet en vervanging van materieel. Het kan hierbij gaan om maatregelen in relatie tot flexibele voertuigbezetting, het reduceren van het aantal voertuigen (aan de hand van een spreidingsplan), het optimaliseren van het onderhoud of het aanhouden van langere afschrijvings-/onderhoudstermijnen;
- circa 11,8 miljoen euro heeft betrekking op maatregelen in de sfeer van het beperken van de personele lasten. Het betreft daarbij maatregelen met betrekking tot de kosten/inzet van personeel. Het kan hierbij gaan om beperkingen van de hoogte van de vergoedingen (vrijwilligers, piketten), lagere inschaling, het terugbrengen van het aantal vrijwilligers, meer algemene beperkingen van de formatiekosten (zowel repressief als niet-repressief), een andere wijze van alarmeren en kostenbesparingen in de sfeer van opleiden en oefenen;
- circa 1,0 miljoen euro heeft betrekking op maatregelen gerelateerd aan het verhogen van eigen inkomsten. Het gaat daarbij om maatregelen zoals het in rekening brengen van de inzet bij buurregio's/-gemeenten, verhogen van leges en OMS²⁴-tarieven;
- circa 0,8 miljoen euro heeft betrekking op allerlei overige (kleinere) maatregelen, zoals het opzeggen van abonnementen, optimalisering van de planvorming, bluswater anders organiseren, maatregelen in de sfeer van controle/handhaving of preventie;
- een deel van het totale pakket (17,7 miljoen euro) nog niet door regio's/gemeenten nader is uitgewerkt naar concreet type maatregel. De inhoud van de maatregelen is daarom nog niet bekend²⁵.

3.8 Samenvattend totaalbeeld

algemeen

In dit onderzoek is een inventarisatie gedaan naar de omvang en inhoud van de structurele bezuinigingen waartoe is besloten door veiligheidsregio's en gemeenten. Het gaat om de bezuinigingen ten opzichte van het basisjaar 2011. Bij elkaar genomen is de brandweezorg ten behoeve van bijna 62%²⁶ van de inwoners van Nederland in het onderzoek betrokken. De onderzoeksresultaten zijn opgehoogd naar het niveau van heel Nederland.

23. Bijvoorbeeld 12-uurs dienst in plaats van 24-uurs dienst).

24. Openbaar Meld Systeem.

25. In enkele gevallen kan het bijvoorbeeld ook gaan om een te realiseren bezuinigingsbedrag dat samenhangt met het niet (automatisch) volgen van nominale ontwikkelingen (het niet indexeren van lasten), waarbij dit bedrag nog niet nader naar onderdelen/maatregelen is uitgewerkt/ingevuld.

26. Circa 10,3 miljoen inwoners.

In het onderstaande worden de belangrijkste bevindingen aan de hand van één overzichtstabel kort toegelicht. In deze tabel zijn zowel de absolute bedragen opgenomen als een omrekening naar bedragen per inwoner.

Tabel 7. Samenvattende tabel bezuinigingsbedragen en maatregelen in miljoenen euro's en in euro's per inwoner

	<i>totaalbedrag Nederland</i>	
	<i>in mln. euro's</i>	<i>per inwoner</i>
<i>structureel bezuinigingsbedrag t.o.v. 2011</i>	66,1	4,0
<i>I. Looptijd</i>		
<i>te realiseren in 2012</i>	32,3	1,9
<i>te realiseren in 2013</i>	15,1	0,9
<i>te realiseren in 2014</i>	12,4	0,7
<i>te realiseren in 2015</i>	4,5	0,3
<i>te realiseren in na 2015</i>	1,9	0,1
<i>II. Aanleiding</i>		
<i>gevolgen economische recessie</i>	47,1	2,8
<i>andere achtergrond</i>	19,0	1,1
<i>III. Aard bezuinigingen</i>		
<i>verhoging efficiency</i>	45,7	2,7
<i>kwaliteitsniveau</i>	7,1	0,4
<i>nog niet bekend</i>	13,2	0,8
<i>IV. Typen maatregelen</i>		
<i>overhead, leiding en brede efficiencymaatregelen</i>	13,1	0,8
<i>efficiency meldkamer, ghor en multi</i>	2,2	0,1
<i>specialistische taken</i>	3,3	0,2
<i>(bezetting) kazernes</i>	7,4	0,4
<i>materieel en voertuigbezetting</i>	8,8	0,5
<i>personele lasten</i>	11,8	0,7
<i>verhogen eigen inkomsten</i>	1,0	0,1
<i>overig</i>	0,8	0,0
<i>nog niet bekend</i>	17,7	1,1
<i>TOTAAL thema's I t/m IV</i>	66,1	4,0
<i>Totaalbedrag Gemeentefonds + BDUR (2011)</i>	1.203,9	72,3
<i>Percentage bezuinigingsbedrag</i>	5,5%	5,5%
<i>als gevolg van afrondingen kan het totaal afwijken van de som der delen</i>		

totale omvang bezuinigingen

De totale omvang van de structurele bezuinigingen ten opzichte van het basisjaar 2011 is 66,1 miljoen euro.

looptijd

Het totale bedrag van 66 miljoen euro aan bezuinigingen dient te worden gerealiseerd in de komende periode. Het overgrote deel (ruim 64 miljoen euro) dient te zijn gerealiseerd in 2015, waarbij de nadruk ligt op het jaar 2012 (32 miljoen euro).

aanleiding bezuinigingen: vooral economische recessie

De belangrijkste aanleiding voor de bezuinigingen (voor ruim 47 miljoen euro) ligt in de verslechterde economische omstandigheden (recessie) en de daarmee samenhangende verwachtingen omtrent een lagere omvang van uitkeringen uit het gemeentefonds en/of BDUR.

aard bezuinigingen: vooral gericht op efficiencyverhoging onder behoud van voldoende kwaliteit

Naast een deel van de bezuinigingen dat nog nader moet worden uitgewerkt door regio's/gemeenten naar concrete maatregelen (circa 20%), worden er hoofdzakelijk bezuinigingsmaatregelen getroffen die (direct) zijn gericht op het verhogen van de efficiency (69%).

Per saldo worden maatregelen die leiden tot een slechtere/onvoldoende kwaliteit zoveel mogelijk vermeden. Er worden dan ook slechts in beperkte mate maatregelen aangetroffen die ook de kwaliteit van de dienstverlening op onderdelen raken (11%). Overigens vindt het afwegingsproces bij regio's/gemeenten steeds zodanig plaats, dat het kwaliteitsniveau niet onder een aanvaardbaar zorgniveau van de brandweer zakt. Het gaat veelal om maatregelen die slechts een marginaal effect hebben op het kwaliteitsniveau of waarvoor compenserende maatregelen op ander vlak worden getroffen.

rubricering naar typen maatregelen: breed scala van maatregelen

Binnen het brede scala aan (pakketten van) maatregelen is een rubricering aangebracht naar een aantal typen. In de tabel wordt een overzicht van de bedragen gegeven die met elk van deze rubrieken samenhangen.

relatieve omvang bezuinigingen

De bezuinigingen volgen op een periode waarin de omvang van de budgetten voor de brandweer uit het gemeentefonds en de BDUR over een lange reeks van jaren substantieel zijn toegenomen tot een niveau van ruim 1,2 miljard euro (meer dan een verdubbeling in de afgelopen 10 jaar). De totale omvang van de bezuinigingen van 66 miljoen euro komt neer op circa 5,5% van de totale omvang van de beschikbare budgetten.

Bijlage

A Steekproefgemeenten

In de 14 niet geregionaliseerde regio's is een steekproef van 32 gemeenten getrokken (minimaal 2 per regio)²⁷. In onderstaande tabel is aangegeven om welke samenstelling het daarbij gaat naar inwonertal en mate van stedelijkheid op basis van de gemiddelde omgevingsadressendichtheid (oad).

Tabel 8. Selectie steekproefgemeenten versus alle gemeenten in (nog) niet-geregionaliseerde regio's in 2011

<i>inwonergroottesgroepen</i>	<i>selectie steekproef</i>			<i>totaal niet-geregionaliseerd</i>		
	<i>gem</i>	<i>inw (x1 mln)</i>	<i>oad</i>	<i>gem</i>	<i>inw (x 1 mln)</i>	<i>oad</i>
<i>0-20.000</i>	9	0,13	531	97	1,26	531
<i>20-50.000</i>	13	0,42	825	115	3,56	848
<i>50-100.000</i>	5	0,37	1.470	22	1,54	1.491
<i>100-250.000</i>	5	0,72	2.100	11	1,64	2.058
<i>>250.0000</i>	0	0,00	-	0	0,00	-
<i>TOTAAL</i>	32	1,65		245	8,00	

27. Hiervan betreft het 11 gemeenten uit de 5 onderzochte nog niet geregionaliseerde regio's.